

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VÁSÁRTÉR

BOLDGOK, AKIK EMLÉKEZNI TUDNAK...

Talán túlságosan is nagylelkű volt hozzánk a Teremtő, amikor elhatározta, hogy az emlékezés képességét felosztja a föld lakói között. Hogy nagylelkűségének oka lehetett, rég elfeledtük, s meglehetősen ritkán, többnyire szorult helyzetben gondolunk csak az eredendő bűnre. Mondják, mert voltak, akik kellőképpen utánajártak, hogy az állatvilág egyes, kivételes fajai is részesültek ebben a felbecsülhetetlen kegyben. Igaz, úgy lehet, de mindig csak mértékkel, módjával, a fennmaradásukhoz támasztott igényeik szerint. S ha létezésük küzdelmeiben egyesek ilyen-amolyan várakat vagy emberi szemmel nézve más védelmi akadályokat emelnek a maguk oltalmára, tudni kell, hogy azokat nem emlékeztetőnek szánják, sohasem a sérelmeikből építik. Erre csak a tanmese farkasa képes a báránnyal szemben, de róla már a gyermek is tudja, hogy abban a bundában is a megátalkodott ember lakik. Bizony, azok vagyunk mindannyian, és fölöttébb elégedettek, mivel tarisznyánkba, amely sem szebb, sem nagyobb nem volt másokénál, az emlékezés javaiból is több jutott. E tekintetben tehát nincs okunk, s nem is igen nyitogatjuk szánkat panaszra, az pedig csak újabb bokréta, vagy inkább diadém a teremtés homlokán, hogy nem vetik szemünkre az aránytalan jussolást társbérlelőink – a tenger, a föld és a levegő alacsonyabb rendű lakói sem. Ezért véshetjük kőbe, vérontó acélpengék lapjára, írhatjuk gyöngye hasi bárány bőrére – évezredek óta büntetlenül – az igaz vagy a hamis emlékezés ígéit. Csakis ebből a tapasztalatból csírázhatott ki a válogató emlékezésre való hajlamunk, s látva, hogy az jó nekünk, magunk szökkentettük szárba, mi magunk nemesítettük kirívó tökélyre.

Úgy tartják, az individuum visszaemlékezéseiből memoár lehet, a kollektív emlékezetből történelem. S bár igaz, hogy a közösség sok-sok együtt élő, azonos kultúrájú individuum egysége, s ugyanakkor menedéke, az egyéni életpályák és tapasztalatok halmazából még nem lesz történelem. Abból legfeljebb családi legendáriumra futja, de így legalább megvan rá az esélye, hogy az utódok becsületéből szájhagyományá nemesedjen. Ennek tudatában kísérlem meg – sokszor az öröklött emlékek mankóin bicegve –

felkeresni a számomra még megközelíthető, bejárható múltat, s teszem fel végre a naiv s tán haszontalan, ám a történetem elkezdéséhez nélkülözhetetlen kérdést: emlékszik-e kívülem valaki a nagyapámék öreg almafájára?

Arra, amelynek tiszteletreméltó törzse és szerényülő ágai láttán önkéntelenül is megtorpant az ember. Mert nem akármilyen fa volt az. Olyan méltósággal emelkedett ki társai közül, mintha a többi fa csak guggolt volna körülötte, s ha történetesen épület alakjában találkozunk vele, erődítménynek tűnt volna a szerényebb lakóházak között. A nagy ágak bástyaként elkülönülő lombjai minden évben jó termést hoztak, de valóságos ostromlétrákkal kellett felszerelkeznie annak, aki azt meg akarta szerezni, mert minden egyes bástyára külön kellett felhágni. Termését teljesen leszedni így sem tudta senki, az almafa legfeljebb megszedni hagyta magát, ennél fogva bőséges maradékával a továbbiakban maga rendelkezett. Legjavát – a teremtő szándék szerint – mindig a madaraknak kínálta, de hullatta jó szívvel a közelben diót tallózó gyerekeknek, s ha alkonyattájt itt-ott megmozdult alatta az avar, tudtuk, hogy a praktikus ösztönű sünkutyák menekítik részüket a közelgő fagyok elől.

Attól tudom, aki rám hagyta a történetet, hogy gyámoltalan kis csemete volt ez a fa is valamikor, az ő idejének kezdetén. Megborzongott, ha undorító hernyót látott közeledni, halálfélelem tört rá a gyökérrágó férgektől, és megremegett minden széllökéstől, úgy féltette zsenge hajtásait. Mintha csak érezte volna, hogy ami a legborzasztóbb, amitől leginkább rettegünk, azzal előbb-utóbb szembesülnünk kell. És úgy lett. Egy gonosz lelkű kecske állott meg előtte egyszer, és szépen készülődő koronáját egyetlen harpással magáévá tette. Ocsmány szájában forgatta, fogaival kéjesen aprózta már a zsenge kis gallyat, amikor az istálló mögül felbukkant az én boldog emlékezetű Lajos dédapám. Iszonyú harag lobbant lelkében, s amilyen szaporán csak tehette, lehajolt, hogy ökölnyi követ vagy más elrettentő eszközt keressen. Alkalmasabb eldobnivaló híján jókora rögöt kapott fel, s azt teljes erejéből a kecskéhez vágta:

–Hogy a kutyák húzogatnák széjjel a beledet, te ördögfajzat! Hát már megint a rosszat csinálod? Hát neked ültettem én azt a szerencsétlen kis almafát?

A csontszáraz göröngy a kecske horpaszába csapódott. Nagyot nyekkenve szökkent arrébb az oktalan állat, kínjában a félig rágott ágat is elejtette. Visszafordította fejét mégis, gyűlöletes támadójára nézett, s feltört belőle a keserves mekegés. Volt abban annyi szemrehányás, annyi fájdalom, hogy minden közömbös szív megesett volna rajta, de dédapám meg

tudta őrizni a magáét keménynek. Tőle úgy húsz méterre, az Illés-portán terjedelmes asszonyosság guggolt a zöldséges ágyások között. A petrezselyem vagy tán a murok sűrűn kelt sorait ritkítgatta, elvult magának mindaddig csendesen. A kecske rívására felegyenesedett, s mintha az a tompán dübbenő göröngy az ő bordái közt is fájdalmat keltett volna, kiszakadt a panasz belőle is:

– Lajos, Lajos, a tehenem! Hát van magának istene? Megöli a tehene-met! Hát mit adok a gyerekeimnek, ha az én Micimnek valami baja lesz?

Talán jogos volt a felháborodása, talán nem. Miért nem nevelte a kecskét tisztességre, miért nem figyelmeztette, hogy a Jóistennek más terve is lehet azzal a kis almafával? De nem tette, mert nem az övé volt, így nem is érdekelte igazán. Az az álnok jószág meg csak egyet tud: ha egyszer kecskét teremtett a földre az Isten, kellett hogy rendeljen számára rágivalót is. Ezért kell megrágni mindent, ami jó ízzel megrágható. Másként... ha nem is görbülne el a világ ama gyémánttengelye, könnyen megeshet, hogy idővel egyetlen nagy dzsungellé válna a föld, az meg kinek lenne jó?

Időbe telt, amíg a fácska kiheverte a kis híján végzetes traumát. Azon az aszályos nyáron se ereje, se kedve nem maradt már, hogy újra kihajtszon, nem is nőtt tovább egy centit se. De miféle kert az, és miféle rend van ott, ahová a kecskéknak szabad bejárása van, és van-e értelme egyáltalán minden további erőlködésnek? Szerencse, isteni szerencse, hogy a fának két tápláló közegben, két világban adatott élni. A földben, amely minden jó-nak forrása, és az istenadta fényben, a föld felett. S talán még ennél is jobb, hogy a fák szíve nem a zöldellő lombokban lüktet. Ártó kezek és kártékony fogak elől biztonságosabb helyre, a gyökerekbe rejtette azt a Gondviselő...

* * *

Ülök egy zsámolyon a félhomályba roskadt kis földes konyha közepén, és bámulom a valaha sötétbarnára festett bejárati ajtót. Az ajtó a gangra, majdhogynem a szabad égre nyílik, s kívülről a komisz hideg, bentről a nyirkos meleg teszi próbára folyamatosan. Ha kint hideg van, a bent lecsapódó pára hosszú csíkokban csurog rajta alá, ha pedig erősebb fagyást rendel az Úristen odaki, a benti pára egy megfoghatatlan pillanatban csillogó zúzmarává változik. Ilyenkor egész lényemmel rátapadok, és apró körmeim hasztalan igyekezetével próbálom meg kiszedni belőle a parányi csillagokat. Most azonban nincs odakint se túl hideg, sem idebent túlzottan meleg, nincsen pára, nincsen zúzmar. Valaminek azért mégiscsak lennie kell,

ha egyszer itt ülök. Annak, bizony, valóban oka van, s bármily szokatlan, az nem lehet más, mint az ajtó, amelyről beszélék.

Az ajtó felső részén, két kisebb kazettában üveglapok nyitnak utat a fénynek. Piszkosak, maszatosak, de mégiscsak ezek a ház udvarra néző szemei, az ajtó többi része teljesen zárt. A hiányos, itt-ott ásítózó csapolások elárulják, hogy silány, háború és árvíz utáni kontármunka az egész. Az egyik betétlap közepe táján ujjnyi vastag ördögsgzeg éktelenkedett valaha, míg nyiroktól, fagytól, kánikulától megviselten egy szép napon ki nem esett a fészkéből. Soha, senkinek nem jutott eszébe, hogy kevéske enyvvvel vagy csipetnyi csirizzel azt oda visszategye. S milyen jó, hogy nem így történt, mert most ugyan mivel foglalkoznék, ha nem tanulmányozhatnám a ferde furaton át bezúduló napsugarakat? Ha a luk mellé állok, pont mellmagasságomban tör be a házba a sugárnyaláb, ferdén átdöfi a konyha félhomályát, s az asztal egyik lábánál, a földpadlón ér véget az útja. Olyan, akár egy fényrúd, de ma inkább azt mondanám: mint a láthatóvá lett röntgensugár. Okom van ezt állítani, mert a fénypászma belsejében mozgalmas, és bizonyára örömteli élet zajlik: milliónyi porszem, sok-sok apró pihe táncol a rivaldafényben, vagy egyszerűen csak egymást hajszolva kavarog. És nincs két egyforma porszem, nincs két egyforma pálya. Maga a káosz ez – állapíthatnám meg majd kissé érettebb elmével, de most, ártatlannak mondott gyermek lévén csak ülök, és bámulom a tetten ért mikrokozmoszt, gyűjtöm az ismereteket, a tapasztalatot, ahonnan csak lehetséges – naponta, hetente, de egyelőre csak itt bent, az oltalom végett emelt falak között.

Hogy az ajtón túl mi van, nem nagyon tudom még, pedig sokszor vágytam már rá, hogy kimehessek. Igaz, az elmúlt télen nagyon hideg volt. Éjszakánként ijesztő csattanással repedtek szét a diófák, amikor már képtelenek voltak ellenállni a fagy erejének. A házon átsívított a szél, s anyám arra tanított ilyenkor, hogy nyakig kell takarózni, így nem kell félni sem a hidegtől, sem pedig a Szél néni és a Szél bácsi haragjától. Nakig, ugyi, nakig? – kérdeztem vissza, hogy lássák: tudok én magamra vigyázni. Reggel aztán, amikor nagyapa bejött az ajtón túli világból, szemöldöke és bajsza zúzmarától csillogott. Tudni akartam minden áron, hogyan lehet szert tenni az ilyesmire, s előbb nyafogni, később sírni, végül bömbölni kezdem. – Hagyjad, hadd menjen, ha annyira vágyik – szólt Nagyapa, s nagyanyám rám adott valami kabátfélét, nyakam köré csavart egy kendőt, majd kinyitotta az ajtót és átsegített a küszöbön. – Haladj, na! – mondta, és fázósan behúzta maga mögött az ajtót. A verandán megálltam, körbetekin-

tettem, s látnivaló híján elindultam a nyomok iránt a hóval vastagon beszórt udvaron. A köd olyan sűrű volt, hogy az ólajtóig alig láttam, s már az is elgondolkodtatott, hogy a fák roskadoztak az ágakra ült fehérség súlya alatt. Nézelődnék én tovább, ám nemhogy az udvaron, de a környéken sincs egy lélek se, csak a dermedt csend mindenütt. Érzem, arcomon feszül a bőr, az orromon át beszívott levegő szúr, akár a tű, a füleim pereme fáj, s már fogalmam nincs, miért is jöttem ki a jó meleg konyhából...

Az ajtó nyiszorogva kinyílik, s a betóduló friss, tavaszi levegővel apám lép be kipirult arccal, sudáran. Bal karjával gyékényszakajtót ölel magához olyan ragaszkodással, mintha csak engem szorítana, s a szakajtóban gyönyörű sárga-piros almák virítanak. Megfordul erre Nagymama is a varrógép mellett, aki már napok óta a Nákóné elnyűtt, piszoktól, zsírtól kifényesedett kabátjával kínlódik, s az almáskosár láttán megszólal:

– Kibontottad a vermet?

– Ki én. Legszebb ideje volt már, nem gondolja, Mamuka? Most majd kimelegszik az idő, s kár lenne, ha ez a sok drága alma tönkremenne.

S miközben asztalra helyezi a kosarat, már én is érzem az almák felséges illatát, amely lassan az egész konyhát betölti. Nagyapám felemelkedik a díványról, az almák láttán megszólal:

– Karácsonykor ez még kemény vót, az én fogam akkor még nem bírta. Azóta csak puhult valamit.

A kosárba nyúl, találomra kiemel egyet, ujjasa oldalához dörgölve megtakarítja, és még meglévő metszőfogainak apró, szapora harapásaival enni kezdi.

– Na. Most az igazi. Egy kicsit még fődíze van, de az elmegy majd, ha valamennyire megszellőzik.

– Az biztos, hogy sehol sincs olyan helye, mint a verembe’ – szólal meg Nagymama. – A levegőn a zöldje se sárgul meg olyan szépen, mint a fődbe’, a szalma közt. A szekrény tetején csak elfonnyad, a zsákban meghibásodik. De annak se szabad kárba veszni, ha már egyszer megadta a drága jó Atyánk. Ha nem is sokat, de megaszaltam belőle az ősszel jó néhány fazék ételre valót.

Közben nekem is kiválaszt apám egy sárga-pirosra érett, hibátlan almát, kevés vízzel lelöttyinti, a blóderajtón lógó konyharuhával töröl rajta egyet, s a kezembe adja. Valóban nagyon jó az illata, s én tejfogaimmal nekiveselkedem. Nem adja magát könnyen, de mégiscsak én vagyok erősebb, roppan a héj, s a második, harmadik lédús harapásnál már számban is érzem a különleges, édes zamatot. Láthatóan elégedett vele Nagypapa is, aki

a félig evett almát, mint valós bizonyítékot, felmutatja, s mintha csak apámnak szánná, rátekintve megjegyzi:

– Török Bálint – azt mondta az apám. Ezt még ű ültette.

– Bulgár Endre nem azt mondta az ősszel, hogy Sikolai? Ő már csak ért hozzá! – próbálja apám tisztába tenni az alma eredetét.

– Török Bálint vagy Sikolai, bánja a fene. De az biztos, hogy nincs több ilyen a környéken.

* * *

Kitavaszkodott rendesen, érezni a házban is, hogy vidámabb kedve kerekedett a napnak, nem kell már a csikóspórt reggelente begyűjtani. Ahogy az ágyból kikeltem, úgy vagyok egész délelőtt a fél lábszárig érő könnyű kis pendelyben, melyet anyám – nem tudni, miért – zsidó ingnek mond. Alatta semmit sem viselek, mert nincs még nekem semmiféle szégyenérzetem. Nagyapám kint már elvégezte a jószág körüli teendőit, hát bejött, hogy harapjon valamit. Hétköznap nagyanyám nem nagyon terít, önellátásra vagyunk szoktatva, van szegénynek épp elég dolga rajtunk kívül is. Tejet tölt magának az öreg a kredenc szélén álló cserépcsuporból, aztán áhítattal felemeli a konyharuhába göngyölt kenyeret. Jó fél szeletet kanyarít az alig megkezdett házi cipóból, helyet készít magának az asztalon, s mihelyt észreveszi, hogy ott téblábolok, rám kínálja. Fejemet rázom, nem kérek, tejet ettem én is. A kutya viszont, akiről nem lehet tudni, ki adta neki azt a bolondos Princ nevet, lábai elé ülve kérő szemekkel néz rá. Nyála lassan csorog alá, de nem is csorog, olyan, mintha egy megdermedt vékony, tiszta üvegszál vezetne szájá sarkából a földre. Letör az öreg egy kisebb darabot a nála lévő kenyérből, és a kutya szájába adja: – Egyél hát tésis.

Hármat sem érkezett kortyolni Nagyapa, amikor a Princ vakogva a kapu felé lódult, ott azonban ismerős alakkal futhatott össze, mert rögtön el is csendesedett. S valóban: néhány pillanat múlva, fekete kirza* táskával kezében már ott állt az ajtóban Budáné, nagyanyám középső húga. Még a küszöb előtt valami adjisten-félét motyogott az orra alatt, majd választ se várva elindult befelé, s ott szokása szerint a díványra ült. Táskáját lábai között a földre rakta, aztán csak bámult maga elé, hallgatott. Öt perc telhetett így el, szó ez alatt nem esett. Senki sem kérdezte jövelele célját, mert tudvalévő már előttem is, hogy munkát hozott Nagymamának: szabásra

* *Kirza* – erős, fekete viaszosvászon, ebből szabták a cipőgyárban a katonacsizmák szarát, a munkások pedig erős, öblös táskákat készítettek belőle saját hasznukra.

váru ruhaanyagokat. Ilon néni maga is varrogat otthon, a szabáshoz azonban nem ért, meg nem is igen akar, ahogy egy-két vélekedés alapján megállapítható, mert neki így kényelmesebb. Ő nem tanulta a mesterséget, mint nagyanyám, aki már kislány korában masamódnak* készült. Őrá csak úgy átragadt – alapszinten – Margit nővérétől a varrógép kezelésének tudománya, s hozzá elsajátított még néhány kézi műveletet, mint a fércelés, a hólozás, a tisztázás, a gomblyukvarrás, később meg rákényszerült, hogy ezzel a kevéssel egészítse ki az ura által szűkösen mért konyhapénzt. Gyula bácsi a vasútnál rendszeresen kapott fizetést, de nagy volt a család, annak a hat-hét gyereknek csak be kellett tömni a száját valamivel. Nagyapám láthatóan ideges, szaporázni kezdi a rágást, mert az asztalt fel kell szabadítani lassan a szabáshoz. Nagymama feláll, leszedi, s az ágyra rakja, ami még fölösleges, majd jobb kezét kéréleg nyújtja hűga felé. Ilon néni előszedi az első anyagot, hozzá a füzetlapra írt mértéket. Elmondja kié, mit szeretne belőle a megrendelő, mi az esetleges egyéb kívánsága. Nagyanyám leméri az anyag szélét és hosszát, és kevés gondolkodás után már mondja is, hogy mi az, amire futja, majd sűrög a centiméter, a kréta jegyez, aztán hosszasan csattog az olló. A következő anyagból három párnahéj lesz, szét kell teríteni, amennyire csak lehet.

– Átadod akkor a helyet, Öregem? Nagyapa nem szól semmit, csak veszi a botját és megy, hogy elfoglaltságot leljen magának. Elindulok én is, Budané ügysem mond semmit, ami számomra érdekes lenne. Ő csak hallgatni tud és motyogni – azt is csak a füzetlapról – a Nagymama kérdéseire.

Túl vagyok a lépcsőn, elmegyek a kút mellett, amelybe nem szabad belenézni, mert a nagyok szerint ott lakik az ördög. De kavicsot dobálni bele csak szabad? Most sem hagyhatom ki, hogy bele ne ejtsek egyet. Jó sok időbe telik, amíg a csobbanást meghallom. Olyan jó lett volna utánanézni, de a betongyűrű nekem még túl magas. Megyek hát tovább.

Aki a kisajtón kilép, annak hatalmas térség tárul szeme elé. Egy kisgyerekek szemében – mindenképpen hatalmas. Hamarosan eljön az ideje, amikor megtudom, hogy ez volt a nevezetes vásártér valaha. Az egyenetlen, több helyen feltúrt, megbolygatott tájat egy nagy, a zsidó temetőtől a református templomig húzódnó tíz-tizenkét méter széles árok osztja ketté. Az öregek azt beszélnek, hogy valamikor itt folyt a Tisza. Ha pedig itt folyt, hogyan eshetett meg, hogy egy szép napon más utat keresett magának? Erre

* *Masamód* – kalaposlány, itt azonban varrónőként értendő.

itt senki sem tud okosat mondani, csak sejthető, mi is történhetett valójában. Bizonyára rákényszerítették, más medret szemeltek ki számára, mert az ember időnként istennek képzelet magát. Holott a vizek, más értelmes lényekhez hasonlóan, pontosan emlékeznek a régi hajlatokra, az árkok ösvényeire. A nagy nyári záporok, az őszi esők és a tavaszi olvadások idején mind ide igyekszik most is, hogy a Templom-domb alatt megcsendesedve, ám a csináltút kőhídja alatt ismét sietve egyesülhessen az igazi Tiszával. Csak három nagyobb mélyedésből nem fog el soha a víz, ezért van nekünk a vásártéren – nyáron kacsauzstatónak, télen korcsolyázó helynek, síkanyónak – három kis befagyott tavunk. A halott folyóág egykori bal partján régóta házsor húzódik már, de a jobb partot csak a '33-as nagyvíz után a csehek kezdték részlegesen beépíteni. Így is pusztá maradt még belőle vagy három-négy hektár, amely mostanában mindenkié. Tavasztól ősziig disznók túrják a gyeget, dagasztják a pocsolját, itt legel nyolc-tíz darab tehén és tinó, négy-öt kecske, kint kapirgál a tyúk, kacsának, libának meg ott a víz. Mi ez, ha nem maga a szükség-teremtette paradicsom?

Jakabék előtt a rozoga lócán két fiú ül. Jankó nagy szelet zsíros kenyeret majszol, Gyszi egy törött nyelvű szíjostorral csápolja a lóca tövében feltörő csalánbokrot. Érkezésemre nem nagyon figyelnek. Pár méterre, kisebb homokcsomóban két lányka – a Jankó húgai játszanak. A homok felső rétege száraz, mélyebbre kell kaparni, ahová a nyirok leszivárgott, hogy a kis meztelen lábfejekre lapogatott búbos kemence megálljon. Beállok a lánykák mellé, hogy segítsek nekik előkaparni az alkalmasabb anyagot. Ahogy guggolok, apró pendelyem felgyűrődik a csípőm tájékára, Jankó eközben elveszi szájától a kenyeret, s jobb keze mutatóujját az ágyékomra irányítva, csúfolkodva felkacag: – Jáj, jáj, ott a fasza! Kilátszik a fasza! Olyan önfeledten szórakozik ezen, hogy egész testét dobálja a lócán, s nevetés közben a megrágott kenyér morzsái szájából szertefröcsögnek. Meglepetésemben magam alá nézek, de még mindig nem értem derültsége okát. Ami ott látszik, amivel én pisilni szoktam, azt az én anyukám pucunak nevezi, de lehet, hogy Jankó, aki egy egész évvel idősebb tőlem, jobban tudja. Odapenderül erre elém a két kislány, hogy meggyőződjenek: való lehet az, amit testvérük állít, amin ennyire derül? Egyikük elém guggol, szürkére viselt alsóneműje elnyúlt szárát félrehúzáva láthatóvá teszi saját kis szeméremtestét, s vigasztalásomra mutogatja, hogy az övé milyen. Odasandítok éppen, de csak annyi érdeklődéssel, mint amikor valami teljesen semleges dologgal találkozik az ember. Az én vérem még nem pezsdül meg az ilyesmire, így tehát bölcsen hallgatok. Erre ő ujjjaival nyomkodni és

nyitogatni kezdi a pisitől, piszoktól pirosra gyulladt kis szeméremajkait, kevéské váladékot présel ki onnan, s ujjá hegyén hamiskás mosollyal felmutatja: – Tejesi – adja tudtomra a lehető legtermészetesebb módon, s még örülhetek, hogy nem akarja velem megköstoltatni. De ki kíváncsi már a tuncsi-tejsire, amikor észreveszem, hogy a Zöldkereszt* felől anyukám közeledik. Felpattanok, s apró lábaimat kapkodva rohanok felmentőm felé.

– Márta anyi, Márta anyi! – kiáltom cérnahangon.

Még tíz méter, már csak öt, s ő lehajol, hogy pont az ölében landolhaszak. Amikor ölelése enged, rám emeli szemét, és fejcsóválva kérdezi:

– Hát te még mindig így vagy, kis pucos verebem? Nem volt, aki felöltöztessen? Na, gyere – mondja, miközben ölbe kap, s én hazáig hallgathatom a már megszokott kérdéseket:

– Mondd csak: mije vagy te anyunak? Kincse? Gyémántja? Csillaga?

– Fiókája! – felelem szinte fülébe kiáltva, mert ezt mindig kihagyja, pedig nekem ez a válasz tetszik leginkább.

Budáné éppen csomagol, amikor belépünk a konyhába.

– Hallom, te is varrsz, Márta.

– Igen, Szöllősre járok a svájnába**.

– Te legalább keresel, nem úgy, mint az én menyem – bólogat elismerőleg, majd rám tekintve témát vált.

– De vékony ennek a gyerekek a lába! Eszik ez rendesen?

– Pont olyan, mint a pipaszár – helyesel nagyapám, aki ekkorra ugyan-csak előkerült.

– Vékonynak csakugyan olyan vékony, de legalább nem olyan bűdös – fogja valamelyest pártomat az én jószágos nagyanyám.

Ilon néni alig köszönt el, újabb vendég, azaz kuncsaft érkezett. Nákóné jött, egy öregedő cigányasszony, aki takarítani jár a Zöldkeresztbe. Biztosan a kabátja felől szeretne tudakozódni. De nagy politikus! Nem tér azonnal a tárgyra, először be kell hízelegnie magát valamivel. Jól ért ő ehhez is, nem kell tanácsot kérnie senkitől.

– Na, Fábjányné asszony, – kezdi mondókáját – magának aztán van egy szépséges veje! Ma reggel láttam, szekéren ült, malacokat hozott a piacra. Hát az egy olyan szép ember, hogy még cigán’ba is ritkaság!

* *Zöldkereszt* – a múlt század 30-as éveiben Magyarországon (a visszacsatolást követően Kárpátalján is) a vidéki szegénység enyhítésére létesült szociális-egészségügyi szervezet, illetve annak községi egészségháza.

** *svájna* – az orosz svejnájá fábriká (varroda) rövidített változata.

– Lehet, hogy magának szép, de én csak azt tudom mondani, hogy nem jó ember, mer’ iszik, és akkor veri a jányomat, meg a gyereket is. Mondtam is Gizinek: Ha nem tudsz neki túrni, jányom, gyere haza, helyed van itt neked is. De – gondolom – nem ezért jött, hogy ezzel untassam, hanem a kabátja érdekli. Na, jöjjön beljebb, aztán győződjön meg róla maga is, hogy azzal már nem sok mindent lehet kezdeni.

– Hogyhogy nem sok mindent? – vonja fel szemöldökét Nákóné.

– Úgy, hogy a bélése több helyütt is kifoszlott. Aztán a varrások mentén, az ujjak és a gallér hajlatainál... Ehin van, ni! Az anyag át is szakadt a sok viseléstől. Itt mindenütt rakni kell alá valamit, másképp lehetetlen összegepelni. Az egész nem ér annyit, amennyi dolog van vele. Meg aztán jó lett volna, ha kimossa, miután szétszedte, mert hiába fordítom a belső oldalára, attól még piszkos marad.

S míg nagyanyám így dohogott, a vén cigányasszony már az utolsó mondat előtt sejtette, hogy nyert ügye van. Mert Margit néni, a szegények varrónője, ha sokáig ül is egy-egy ruhadarabon, végül mégiscsak elkészül a munkával, s fizetségül feleannyit sem kér, mint más, mint például a Rebenyák jányok.

